

فرهنگ لغات
اجرا و تأثر معاصر
راتلج

نیما:

پاتریس پاوی

ترجمه از فرانسه / اندرو براون

ترجمه به فارسی / پوپک رحیمی

فرهنگ لغات

اجرا و تئاتر معاصر راتلج

فرهنگ لغات
اجرا و تأثیر معاصر
راتلج

پاتریسی پاوی

ترجمه از فرانسه / اندرو براون
ترجمه به فارسی / پوپک رحیمی

نیما:

سرشناسه: پاری، پاتریس، ۱۹۴۷-م. Pavis, Patrice, 1947-
عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ لغات اجرا و تئاتر معاصر راتلج / نوشته پاتریس پاری؛ ترجمه به فارسی پوپک رحیمی.

مشخصات نشر: تهران: نشر نیماژ، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۷۰۴ ص.

شابک: 978-600-367-784-5

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: Dictionnaire de la performance et du théâtre contemporain.

یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی با عنوان "The Routledge dictionary of performance and contemporary"

theatr به فارسی برگردانده شده است.

موضوع: هنرهای نمایشی -- واژه‌نامه‌ها / Performing arts -- Dictionaries

نمایش -- واژه‌نامه‌ها / Theater -- Dictionaries

شناسه افزوده: رحیمی، پوپک، ۱۳۶۲-، مترجم

رده بندی کنگره: PN ۱۵۷۹

رده بندی دیویی: ۷۹۸۱/۰۳

شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۲۹۵۸۷

پاتریس پاری

فرهنگ لغات اجرا و تئاتر معاصر راتلج

ترجمه از فرانسه: اندرو براون

مترجم: پوپک رحیمی

نشر: نیماژ

مدیر هنری و طراح گرافیک: محمد جهانی مقدم

ویراستار: سعید اسلام‌زاده

لیتوگرافی: نقش‌آور / چاپ و صحافی: فارابی

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۱ / تیراژ: ۵۰۰ نسخه

ISBN: 978-600-367-784-5

نیماژ

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی‌نژاد، شماره ۱۸۴

تلفن: ۶۶۴۱۱۴۸۵

Nimajpublication

Nimajpublication@gmail.com

www.nashrenimaj.com

۰۹۱۹۵۱۴۴۱۰۰

حق چاپ و نشر انحصاراً محفوظ است.

نشر نیماژ با مجموعه کتاب‌های خود در حوزه‌ی تئاتر برآن است تا دسترسی به سوبه‌های مهجور و یا کمتر شناخته‌شده را آسان کند. ترجمه‌ی نمایش‌نامه‌های ارزشمند، جامانده و یا تاکنون به فارسی درنیامده، تمرکز بر شناسایی و شناساندن نظریات مهم اجرایی در قالب کتاب‌های تئوریک و مکث بر آثار نظریه‌پردازان و بزرگان تئاتر امروز جهان و، سرآخر، حمایت از نمایش‌نامه‌نویسان پیشرو و پُرمایه‌ی وطنی از این جمله است. پُرکردن خالی‌ها و ارائه‌ی خوراکِ روزآمد و علمی، هم‌پایه با تحولات نظری در تئاتر امروز دنیا، وظیفه‌ای است که نشر نیماژ در مواجهه با طیف گسترده‌ی مخاطبان خود، از هنرمندان و دانشجویان گرفته تا منتقدان تئاتر و فعالان حوزه‌ی اجرا، بر خود فرض کرده است.

علی شمس، دبیر مجموعه

موفقیت شما،
در گرو آگاهی از زبان مشترکی است
که همگان بتوانند بدون هیچ ابهامی،
آن را درک کنند.

برای جانان و نیکان

فهرست

- فرهنگ لغات اجرا و تئاتر معاصر راتلج ۳۱
- مقدمه‌ی مترجم ۳۳
- مقدمه ۳۷
- موضوع و هدف ۳۸
- موضوع تازه؟ ۳۹
- موضوع تحقیق و پرس‌وجو ۴۰
- انتخاب اصطلاحات ۴۳
- تشکر و قدردانی ۴۵
- قراردادهای نوشتاری ۴۷
- ۴۹ A
- ۴۹ Activism (کنشگری)
- ۵۱ Aerial Art (هنر هوایی)
- ۵۲ Aesthetic Experience (تجربه‌ی زیبایی‌شناسانه)
- ۵۶ Aesthetics (زیبایی‌شناسی)
- هدف زیبایی‌شناسی ۵۷
- سؤالاتی که معلق مانده‌اند ۵۹
- ۶۱ Affect (تظاهرِ حسی)

- مبادهای فلسفی و روانی مفهوم تظاهرِ حسی ۶۲
- تظاهراتِ حسی در فرایند خلقِ هنری از دیدگاه دلوز ۶۲
- تظاهراتِ حسی در نظریه و بخش عملی تئاتر معاصر ۶۴
- Apparatus (آپاراتوس، ساز و دستگاه) ۶۷
- Appearance and Disappearance (ظاهرشدن و ناپدیدشدن) ۷۰
- Applied Theatre (تئاتر کاربردی) ۷۳
- Appropriation (تخصیص، وقف) ۷۴
- Art Brut (هنر خام) ۷۶
- Artistic Collective (جمعی هنری) ۷۷
- Artistic Proposal (پیشنهاد هنری) ۷۸
- Assemblage (جمع‌آوری و سرهم‌کردن، مونتاژ) ۷۹
- Atmosphere (اتمِسفر) ۸۲
- کدام نظریه مناسب کدام اتمسفر است؟ ۸۲
- Aura (تشعشع نورانی، هاله) ۸۵
- Authenticity (اعتبار، اصالت) ۸۷
- اعتبار و اصالت سوزه در فلسفه ۸۷
- اعتبار و اصالت هنرمند و بازیگر ۸۸
- اعتبار و اصالت فرهنگی دیگر ۸۹
- نقد اعتبار و اصالت ۹۱
- تجربیات تئاتری اصالت ۹۱
- Author (نویسنده) ۹۳
- Autobiography (اتوبیوگرافی) ۹۵
- Autofiction (خودآفرینی، داستان‌سرایی اتوبیوگرافیک) ۹۷
- از اتوبیوگرافی تا خودآفرینی ۹۷
- از خودآفرینی تا اجراهای هم‌زمان ۹۸
- از اجرای هم‌زمان تا هنرِ زنده و هنرِ بدن ۱۰۰

Autoreflexivity (خودانعکاسی) ۱۰۲

Autotheatre (اتوتئاتر) ۱۰۳

Avant-Gaurd (آوانگارد) ۱۰۵

۱- مبدأها و محدودیت‌های اصطلاح ۱۰۵

۲- تعریف؟ ۱۰۶

۳- مشکلات نظریه‌ی آوانگارد ۱۰۷

۴- ناپدیدشدن آوانگارد؟ ۱۰۹

Awareness (آگاهی) ۱۱۰

B ۱۱۳

BIZARRE (گروتسک، عجیب‌وغریب، نامأنوس) ۱۱۳

Body and Corporeality (بدن و جسمانی‌بودن) ۱۱۴

۱- کدام بدن؟ ۱۱۵

۲- حرکت به سوی پدیدارشناسی ۱۱۶

انسان‌شناسی اجرایی ۱۱۷

"برشی" تازه بر بدن؟ ۱۱۸

بدن نمایش داده‌شده، بدن واقعی، بدن تغییرشکل‌یافته: دلایل بدن ۱۱۹

حد و مرزهای بدن بازیگر ۱۲۰

Body Art (هنر بدن) ۱۲۱

تغییر در هنر، بدن و جامعه ۱۲۲

فرم‌های تازه‌ی هنر بدن ۱۲۴

Border (مرز) ۱۲۵

C ۱۲۹

Caress (نوازش، دلجویی) ۱۲۹

Choreography and mise en scene (کورئوگرافی و میزانشن) ۱۳۰

۱- هم‌گرایی ۱۳۰

- ۲-علاقه به تمایز ۱۳۱
- ۳-اجرا - مقوله‌ای جهانی؟ ۱۳۱
- Community (اجتماع، انجمن، جامعه) ۱۳۲
- ۱-اجتماع در جامعه‌شناسی ۱۳۲
- ۲-اجتماع تئاتری ۱۳۳
- ۳-اجتماع، مجمع، شبکه ۱۳۵
- ۴-مجموعه‌ی تازه‌ی ایده‌ها درباره‌ی اجتماع ۱۳۶
- Community Theatre (تئاتر اجتماع، تئاتر مجاورت) ۱۳۹
- Contact Improvisation (باده‌سازی ارتباط) ۱۳۹
- Contemporary (معاصر) ۱۴۰
- Cosmopolitan Theatre (تئاتر جهانی) ۱۴۲
- Creolization (امتزاج نژادی، خلقت) ۱۴۲
- Cultural Exception (استثناء فرهنگی) ۱۴۴
- Cultural Performance (اجرای فرهنگی) ۱۴۶
- Curator (نگهبان، موزه‌دار) ۱۴۷
- Cut-up (تکنیک برش) ۱۴۹
- Cyborg (سایبورگ، ترکیب انسان و ماشین) ۱۵۰
- ۱-سایبورگ‌های خوشحال ۱۵۰
- ۲-ظهور غیرقابل مقاومت سایبورگ‌ها ۱۵۰
- ۳-شیفتگی پست‌مدرن نسبت به سایبورگ‌ها ۱۵۲

۱۵۵ D

- Dance-Theatre (رقص - تئاتر) ۱۵۵
- ۱-هم‌گرایی رقص و تئاتر ۱۵۵
- ۲-فراتر از رقص - تئاتر ۱۵۷
- Decentring (از میانه برداشتن، تنزل) ۱۵۹
- ۱-از میانه برداشتن (تنزل) متن یا میزانشن؟ ۱۵۹

- ۲-ازمیان‌برداشتن بازیگر ۱۶۰
- Deconstruction (ساختارشکنی) ۱۶۱
- ۱-بحران بازنمایی و "ساختارشکنی" ۱۶۲
- ۲-موضوع ساختارشکنی تئاتری ۱۶۳
- ۳-وظایف ساختارشکنی ۱۶۴
- ۴-نقد ساختارشکنانه‌ی انتزاعی ۱۶۵
- De tournement (انحراف، تبدیل) ۱۶۵
- Diffé rance (تفاوت) ۱۶۷
- Disfiguration (تغییر چهره) ۱۶۸
- Disposition (وضعیت، چیدمان) ۱۶۹
- Dissemination (ازهم‌پاشیدگی، انتشار) ۱۷۰
- Dramatic Writing (نوشتار دراماتیک) ۱۷۲
- ۱-بازی با کلمات ۱۷۲
- ۲-نوشتار دراماتیک امروزی ۱۷۴
- ۳-تأثیر اجراها و مدیا بر نوشتار دراماتیک ۱۷۵
- ۴-گرایش‌های اصلی کدام‌ند؟ ۱۷۶
- ۱۷۹ E
- Eccentricity (بی‌قاعدگی، غیرعادی‌بودن) ۱۷۹
- Effect Produced (تأثیر تولیدشده) ۱۸۰
- ۱-منشأ و تغییر مفهوم ۱۸۰
- ۲-تأثیر تولیدشده بر روی تماشاگر ۱۸۲
- ۳-ارزیابی مجدد نقش تماشاگر ۱۸۴
- ۴-تعریف مجدد تئاتر یا تماشاگر؟ ۱۸۶
- ۵-تماشاگر در حال پرواز ۱۸۷
- Ekphrasis (اکفرازیس) ۱۸۸
- Embodiment (میانجی‌گری بدن) ۱۹۱

Empathy (همدلی) ۱۹۳

Ending (پایان) ۱۹۵

۱- پایان نامعلوم ۱۹۵

۲- پایان‌ها در تئاتر: سیستمی مشخص؟ ۱۹۷

۳- پایان در تئاتر معاصر ۱۹۸

Entertainment (سرگرمی، تنوع) ۱۹۹

Ethics (اخلاق) ۲۰۲

۱- تعاریف و دامنه‌ی کاربرد ۲۰۳

۱- جایگاه اصول اخلاقی در چند شاخه از مطالعات تئاتری ۲۰۴

۳- مسئولیت تماشاگر ۲۰۷

Ethnic Theatre (تئاتر قومی) ۲۰۸

Excess (افراط) ۲۰۹

۱- افراط دراماتورژیکال ۲۰۹

۲- افراط در بازیگری ۲۱۰

۳- "فراترفتن از مفهوم" ۲۱۱

Exoticism (عجیب‌وغریب‌بودن، اگزوتیسم) ۲۱۱

۱- ریشه‌های اگزوتیسم ۲۱۱

۲- دگرگونی‌های اگزوتیسم ۲۱۲

۳- ارزیابی مجدد اگزوتیسم ۲۱۳

۴- لباس‌های تازه‌ی اگزوتیسم تئاتری ۲۱۴

F ۲۱۷

Festivalization (جشنواره‌سازی) ۲۱۷

Figure (فیگور) ۲۲۰

۱- فیگور کورئوگرافیک و ژیمناستیک ۲۲۱

۲- فیگور به معنای پدیدارشناسانه‌ی آن ۲۲۲

۳- فیگور در نظریات دلوز ۲۲۲

۴-فیگور، فیگورال، پیکره‌بندی و ازهم‌پاشیدگی پیکر، فیگوراتیو ۲۲۲

۵-قابلیت پیکره‌بندی و بازنمایی ۲۲۴

۶-فیگورها و مسیرهای ناخودآگاه ۲۲۵

۷-فیگور به جای کاراکتر ۲۲۵

Film Performance (اجرای فیلم) ۲۲۶

Flashmob ۲۲۷

Flower (گل) ۲۲۹

Fold (تاکردن) ۲۳۰

Freak Show (نمایش عجیب‌وغریب، نمایش هیولاها) ۲۳۱

۲۳۳ G

Genetics (ژنتیک) ۲۳۳

۱-پیدایش معنا: رشته‌ای جدید؟ ۲۳۳

۲-ژنتیک تئاتری و ژنتیک فرهنگی/تئاتری ۲۳۵

۳-علاق و دشواری‌های ژنتیک در تحقیقات و خلاقیت ۲۳۸

از ژنتیک تا تحلیل اجرا ۲۳۹

۴-انتقادات و پیشنهادها ۲۴۰

Globalization (جهانی‌شدن) ۲۴۲

۱-جهانی‌شدن ۲۴۳

الف. تاریخچه‌ی خلاصه ۲۴۳

ب. به سوی فرهنگ واحد؟ ۲۴۴

ج. کدام سیاست؟ ۲۴۴

۲-تئاتر بینا فرهنگی، تئاتر جهانی شده ۲۴۵

الف. زمینه‌ی تاریخی این تمایز ۲۴۵

ب. دو خط موازی که به هم می‌رسند؟ ۲۴۶

ب. تولید و دریافت میزانشن جهانی شده ۲۴۹

ج. فرم‌های جهانی‌شدن در تئاتر ۲۵۰

د. اندیشه‌ی نهایی جهانی ۲۵۳

Glocalization (محلی - جهانی شدن) ۲۵۴

۱-ظاهر گلوکال (محلی - جهانی) ۲۵۴

۲-محلی - جهانی‌سازی تئاتری؟ ۲۵۵

۳-چه راه‌حل‌هایی؟ ۲۵۶

H ۲۵۹

Habitus (هیبتوس، پیکره) ۲۵۹

Haptic (هاپتیک، ارتباط تماسی و مبتنی بر لمس) ۲۶۰

۱-حس هاپتیک (لامسه) ۲۶۰

۲-هاپتیک، تاکتیل و اپتیکال ۲۶۱

۳-ادراک دوگانه ۲۶۲

Heightening / Intensification (تشدید) ۲۶۲

۱-موضوع تشدید و ارتقاء ۲۶۳

۲-اصول زیبایی‌شناسی ۲۶۴

Hybridity (ترکیب، دورگه) ۲۶۵

I ۲۶۷

Identity (هویت) ۲۶۷

۱-مفهوم هویت ۲۶۷

۲-هویت تئاتر ۲۶۸

۳-انواع هویت در تئاتر ۲۶۸

۴-فرصت‌های تئاتر در عصر هویت جهانی‌شده ۲۷۱

Immersive Theatre (تئاتر غوطه‌وری) ۲۷۲

Indeterminacy (عدم قطعیت، بلا تکلیفی) ۲۷۴

Installation (نصب) ۲۷۵

Interactivity (تعاملی) ۲۷۷

Interartistic (بیناهنری) ۲۷۸ -

Intercultural Theatre (تئاتر بینافرهنگی) ۲۸۱

۱- بحران یا نرمال سازی؟ ۲۸۱

الف. آخرین نقاط مرجع تاریخی ۲۸۱

ب. "تئاتر با جامعه غریبه است" ۲۸۳

ج. بحران هویت ملی ۲۸۳

۲- بحران سیاسی و تئاتری ۲۸۴

الف. بحران صحت و درستی سیاست ۲۸۴

ب. بحران نظریه پردازی ۲۸۶

ج. تغییر تجربیات بینافرهنگی در جهان اجرا ۲۸۸

Interpellation (بازخواست، استیضاح) ۲۹۰

Intersubjectivity (بینذهنی) ۲۹۳

۱- در فلسفه ۲۹۳

۲- در تئاتر ۲۹۴

Intertextuality (بینامتنیت) ۲۹۶

Intervention (مداخله) ۲۹۷

Intimacy (صمیمیت، حریم خصوصی) ۲۹۹

In- yer-face Theatre (تئاتر در چهره، تئاتر پانچ) ۳۰۱

K ۳۰۷

Kairos (کایروس) ۳۰۷

Kinaesthesia (کیناستزی) ۳۰۸

۱- بازگشت به مبدا ۳۰۸

۲- کاربرد در تئاتر ۳۰۹

L ۳۱۳

Landscape (چشم‌انداز) ۳۱۳

Language-Body (زبان - بدن) ۳۱۶

Laugh and Smile (بخندید و لبخند بزنید) ۳۱۷

۱-در تئاتر معاصر ۳۱۷

۲-خنده از صمیم قلب؟ ۳۱۹

۳-آیا خنده، زمین خود را تغییر می‌دهد؟ ۳۲۰

الف. از ادبیات تا شوهای متنوع ۳۲۰

ب. نجات برلسک (کمدی مضحکه) ۳۲۱

۴-منابع و فرم‌های تازه‌ی خنده ۳۲۲

۵-مخاطبان سخت‌گیر و آسیب‌پذیر ۳۲۳

۶-فرم‌ها و تفاوت‌های ظریف خنده ۳۲۴

۷-به‌پایان‌رساندن با لبخند ۳۲۶

۸-بهتر است بخندید ۳۲۸

Lecture-Performance (سخنرانی - اجرا، کنفرانس - اجرا) ۳۲۹

۱-آموزش و پرورش هنر ۳۳۰

۲-هنر به‌عنوان سخنرانی ۳۳۱

Life Story (داستان زندگی) ۳۳۲

۱-چه نوع داستان‌های زندگی؟ ۳۳۳

۲-احیای تئاتر روایی ۳۳۵

Liminality (آستانه، محدودیت) ۳۳۷

۱-مکانیسم آستانه (محدودیت) ۳۳۷

۲-کاربرد در تئاتر ۳۳۸

Live Art (هنر زنده) ۳۳۸

Live Broadcasting of performance (پخش زنده‌ی اجرا) ۳۴۰

Live Performance (اجرای زنده) ۳۴۱

M ۳۴۳

MA (موئه) ۳۴۳

Magic(new) (جادو، شعبده‌جدید) ۳۴۴

Mainstream (جریان غالب، تناثر غالب) ۳۴۶

Materiality (ماده‌گرایی) ۳۴۸

Mediality and Intermediality (رسانه‌ای و میان‌رسانه‌ای) ۳۵۱

۱-مدیوم و مدیا (وسیله و رسانه) ۳۵۱

۲-مدیا (رسانه) ۳۵۲

الف. تعریف ک و و عمومی مدیا (رسانه) ۳۵۲

ب. رسانه، سیستم نشانه، متریکال، ژانر ۳۵۲

ج. رسانه‌های سمعی - بصری، رسانه‌ی جمعی، رسانه‌ی جدید ۳۵۴

۳-میان‌رسانه‌ای ۳۵۴

الف. نظریه‌ی تازه؟ ۳۵۴

ج. "بهبود" یا درمان؟ ۳۵۵

د. پرسش‌های تحلیلی ۳۵۶

۴-رسانه، جامعه و سیاست‌ها ۳۵۶

الف. ارزیابی مجدد رسانه‌ها ۳۵۶

۵-توسعه و گسترش انواع اجرا ۳۵۷

Mediation (میانجی) ۳۵۸

۱-مکان‌ها و متدها ۳۵۸

۲-مسیر باریک واسطه‌گری ۳۶۱

Minority (اقلیت) ۳۶۲

Modernization (نوسازی، مدرنیزاسیون) ۳۶۵

Movement (حرکت) ۳۶۶

۱-وضعیت کنونی نظریه‌ی حرکت ۳۶۷

الف. حرکت ۳۶۷

ب. حرکت و پیشا-حرکت، حرکت سایه ۳۶۷

ج. حرکت و ژست ۳۶۸

۲-حرکت روی صحنه‌ی عملی (دهه‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰) ۳۶۸

Multicultural (چندفرهنگی) ۳۷۲

Multilingual Theatre (تئاتر چندزبانی) ۳۷۵

Multimedia (چندرسانه‌ای) ۳۷۶

Musicalization (موسیقایی کردن) ۳۷۷

۳۸۱ N

Narrator (راوی) ۳۸۱

Neodramatic (نئودراماتیک) ۳۸۲

New Dramaturgy (دراماتورژی جدید) ۳۸۳

۱- تجزیه و تحلیل دراماتورژیک کلاسیک، توسعه یافته و عمیق تر شده است ۳۸۳

۲- دراماتورژی‌های جدید ۳۸۵

New Sites (مکان‌های تازه) ۳۹۳

۳۹۵ O

One-To-One Performance (اجرای نفره‌نفر) ۳۹۵

Orientalism (شرق‌شناسی، عقاید و سیاست‌های شرقی) ۳۹۷

۱- آیا تئاتر بینافرهنگی، شرق‌شناسانه است؟ ۳۹۸

۲- شرق‌شناسی و پسالستعمار، امروز ۴۰۰

۴۰۳ P

Participation (مشارکت) ۴۰۳

Pathetic/Pathic (پیتیک/پتیک) ۴۰۴

Performance (اجرا) ۴۰۶

۱- اجرا ۴۰۷

۲- هنر اجرایی و نمایشی ۴۰۸

Performance Studies (مطالعات اجرا) ۴۱۰

۱- هدف مطالعات اجرا ۴۱۰

۲- شیوه و متد ۴۱۱

۳- جهانی شدن روش‌شناسانه ۴۱۲

۴-چالشی یا اصلاحی؟ ۴۱۳

Performative Theatre (تئاتر اجرایی) ۴۱۶

Performative Writing (نوشتار اجرایی) ۴۱۷

Performativity (قابلیت اجرایی) ۴۲۰

۱-ریشه‌های این مفهوم ۴۲۰

الف. در زبان‌شناسی ۴۲۰

ب. در جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی ۴۲۰

ج. در مطالعات فرهنگی اجرا ۴۲۱

۲-چرخش اجرایی و حوزه‌های اجرایی ۴۲۱

الف. هویت جنسیتی جنسیت ۴۲۲

ب. اجرای بازیگر و میزاسن ۴۲۳

ج. انسان‌شناسی بدن و جسمانیت ۴۲۴

د. آیین‌ها ۴۲۵

ه. هنر داستان‌گویی ۴۲۵

و. بلاغت گفتمان و کنترل تماشاگران و شنوندگان ۴۲۶

ز. اقتصاد ۴۲۶

ح. دانشگاه ۴۲۶

ط. زندگی روزمره و حرفه‌ای ۴۲۷

۳-محدودیت‌های قابلیت اجرایی ۴۲۷

۴-قابلیت اجرایی و واسطه‌گری: آغازی تازه؟ ۴۲۸

Philosophy and new theatre (فلسفه و تئاتر جدید) ۴۳۰

۱-نیاز به فلسفه ۴۳۱

۲-تغییر در پرسش‌های اصلی ۴۳۳

۳-واژگونی چشم‌انداز ۴۳۴

Poetry and Theatre (شعر و تئاتر) ۴۳۶

۱-شعر، شاعرانه ۴۳۷

الف. منشأ و سرچشمه‌های اصطلاح ۴۳۷

ب. شعر در زندگی ما ۴۳۷

۲- عملکرد شاعرانه ۴۳۸

الف. پروجشکن (تصویرسازی، آگراندیسمان) ۴۳۸

ب. فرضیه‌ای در مورد پروجشکن ۴۳۸

ج. فساد یا نفوذ شاعرانه؟ ۴۳۹

د. دلایل نفوذ ۴۳۹

ه. غنایی ۴۳۹

۲- فروپاشی و فساد شعر در تئاتر معاصر ۴۴۰

الف. دلایل عینی؟ ۴۴۰

ب. شعر و همزاد آن ۴۴۱

ج. بازگشت شعر ۴۴۲

د. بازگشت احساسات؟ ۴۴۴

۴- شعر در میزانشن ۴۴۴

الف. میزانشن شاعرانه ۴۴۴

ب. شوک شاعر ۴۴۵

ج. از زبان دراماتیک تا فروپاشی پسادراماتیک ۴۴۶

Politics and Theatre (سیاست و تئاتر) ۴۴۸

۱- ریشه‌های تئاتر سیاسی ۴۴۸

الف. کشمکش‌ها ۴۴۸

ب. نقد اوضاع سیاسی ۴۴۸

ج. راز، فاش شد ۴۴۹

د. سیاست و داستان ۴۴۹

ه. وضعیت موجود یا نقد رادیکال ۴۵۰

۲- بی‌اعتمادی و طردشدن ۴۵۰

الف. دلایل بی‌اعتمادی ۴۵۰

- ب. نظریات و نظریه‌های آشوب و فجایع ۴۵۱
- ج. کنار گذاشتن ژانرهای اصلی ۴۵۱
- د. ارائه ۴۵۱
- ه. تضعیف سیاست ۴۵۲
- و. بازسازی پیوندهای اجتماعی ۴۵۳
- ز. اهداف سیاست ۴۵۴
- ح. سیاست در شیوه‌ای که تئاتر ساخته می‌شود ۴۵۴
- ۳- بعضی فرم‌های تازه ۴۵۵
- ۴- آینده‌ی تئاتر سیاسی ۴۶۲
- Popular (مردمی، محبوب، عامیانه) ۴۶۴
- Postcolonial (پسااستعماری) ۴۶۷
- ۱- تگرش‌ها، فرم‌ها و آثار پسااستعماری ۴۶۷
- ۲- نقد تئاتر بینافرهنگی توسط مطالعات پسااستعماری ۴۷۲
- Postdramatic (پسادراماتیک) ۴۷۵
- ۱- خاستگاه و منشأ مفهوم و اصطلاح ۴۷۵
- ۲- معنا و هدف واژه‌ی PDT (تئاتر پسادراماتیک) ۴۷۷
- ۳- لحظه‌ی تاریخی ظهور PD ۴۸۰
- ۴- به سوی PDT یا میزانسن ساختارشکنی شده؟ ۴۸۲
- الف. اصول ساختارشکنی ۴۸۳
- ۵- بازگشت میزانسن؟ ۴۸۴
- ۶- نتیجه‌گیری کلی: مورد نمایشنامه‌نویسی ۴۸۶
- Postmodern Theatre (تئاتر پست‌مدرن) ۴۸۹
- ۱- آغاز مدرنیته ۴۹۰
- ۲- پست‌مدرن به‌عنوان مرحله‌ای تازه ۴۹۱
- الف. در جامعه، فلسفه و هنر ۴۹۱
- ب. در تئاتر ۴۹۳

۳- بعضی اصول زیبایی‌شناسانه‌ی تئاتر پست‌مدرن ۴۹۴

الف. معیارهای دیگر تئاتر پست‌مدرن ۴۹۶

۴- پست‌مدرن، پساراماتیک، ساختارشکنی، بینافرهنگی، میان‌رسانه‌ای و غیره ۴۹۸

۵- بعد از پست‌مدرن؟ ۵۰۰

Post-Performance Conversation (گفت‌وگوی پساجرای) ۵۰۲

Posture (وضعیت) ۵۰۳

Practice As Research (کار عملی به‌عنوان پژوهش) ۵۰۴

۱- فراتر از بحث نظریه و عملی ۵۰۵

الف. شرایط بازار جدید ۵۰۶

ب. مخاطرات و مشکلات نهادینه‌شدن PAR ۵۰۶

ج. فرم پژوهش نظریه ۵۰۷

د. معکوس‌کردن وضعیت؟ ۵۰۸

ه. میان خرابکاری و براندازی؟ ۵۰۹

۳- پیشنهاد‌های روش‌شناسانه و عملی برای PAR ۵۱۰

الف. فرایند و محصول ۵۱۴

ب. راه دیگری برای مطالعه‌ی فرایند تولید و خلق ۵۱۴

۴- آینده‌ی PAR: نتیجه‌گیری اولیه ۵۱۵

Pregnant Moment (لحظه‌ی باردار، لحظه‌ی ثمربخش) ۵۱۶

Presentation/Representation (نمایش‌بازنمایی) ۵۱۷

Process (فرایند) ۵۱۸

Programming (برنامه‌ریزی) ۵۲۰

۱- برنامه‌ریز، استاد جدید بازی؟ ۵۲۰

۲- چه کسی برنامه‌ریز را برنامه‌ریزی می‌کند؟ ۵۲۱

۳- معیارهای انتخاب چیست؟ ۵۲۱

۴- آیا ممکن است برنامه‌ریزی از کنترل خارج شود؟ ۵۲۲

Promenade Performance (اجرای گردشگاهی) ۵۲۳

۵۲۴ Proprioception (ادراک جسمانی خود، آگاهی از موقعیت و حرکت بدن)

۵۲۵ Proximization (تقریب)

۵۲۷ R

۵۲۷ Reconstruction (بازسازی)

۵۲۸ Recording (ضبط کردن)

۵۳۱ Recycling (بازیافت)

۵۳۳ Remediation (اصلاح)

۵۳۳ Rhetoric (بلاغت)

۱- بازیگر ۵۳۴

۲- میزاسن ۵۳۴

۳- نوشتار ۵۳۵

Risk (خطر) ۵۳۵

۵۳۹ S

۵۳۹ Satori (ساتوری)

۵۴۰ Seating (محل استقرار، صندلی)

۵۴۱ Semiology (نشانه‌شناسی)

۱- نشانه‌شناسی در زمینه‌ی سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۶۰ ۵۴۲

الف. دلایل ظهور آن ۵۴۲

ب. دلایل نگهداری آن ۵۴۴

۲- فرصت‌های ازدست‌رفته ۵۴۶

الف. دلایل این تغییر ۵۴۷

ب. برخوردها و مواجهه‌های کوتاه ۵۴۸

۳- نجات نشانه‌شناسی؟ ۵۵۱

الف. آیا نشانه‌شناسی می‌تواند خودش را نجات دهد؟ ۵۵۱

ب. ناپدیدشدن؟ ۵۵۲

ج. رهاکردن؟ ۵۵۳

Sensation (حس و ادراک حسی) ۵۵۴

۱- حس و دریافت و ادراک آن در تئاتر ۵۵۴

۲- منطق حس و ادراک حسی ۵۵۵

۳- حس‌های تاکتیل، اپتیکال و هاپتیک ۵۵۶

۴- جست‌وجو برای حس‌های تازه ۵۵۶

Sense Of Smell (حس بویایی) ۵۵۹

Session (نشست، جلسه) ۵۶۰

Site-Specific Performance (اجرا در مکان خاص، تئاتر ایجادشده در مکانی خاص) ۵۶۲

Skin, Flesh, Bone (پوست، گوشت، استخوان) ۵۶۳

۱- حفاظت از پوست ۵۶۴

۲- پوست، گوشت، استخوان‌ها ۵۶۴

۳- وجه تمایز زیامی ۵۶۵

۴- از مدلی به مدل دیگر ۵۶۵

۵- دو نوع ادراک و دریافت ۵۶۶

Social Drama (درام اجتماعی) ۵۶۸

Sociodrama (سوسیودراما) ۵۶۸

Soft Power (قدرت نرم) ۵۶۹

Sonic Writing (صدانویسی، نوشتار صوتی) ۵۶۹

Sound In Theatre (صدا در تئاتر) ۵۶۹

۱- هدف مطالعه ۵۷۰

۲- برخی آزمایش‌ها ۵۷۰

۳- هدف مطالعه چیست؟ ۵۷۱

۴- چند فرضیه برای تحقیق در مراحل اول ۵۷۲

۵- فلسفه‌ی تازه‌ی صدا و تصویر؟ ۵۷۳

Spacing (فاصله‌گذاری) ۵۷۷

Speaking Body (بدن سخنگو) ۵۷۹

- Special Effects (جلوه‌های ویژه) ۵۷۹
- Spectator (تماشاگر) ۵۸۰
- ۱- انتقام تماشاگر ۵۸۰
- ۲- مروری تاریخی بر مطالعات روی تماشاگر ۵۸۱
- ۳- هرمنوتیک متن و اجرا ۵۸۴
- ۴- مرحله‌بندی چشم‌انداز ۵۸۸
- الف. هدایت چشم‌انداز و دریافت‌کردن ۵۸۸
- ب. کشف مجدد تفسیر ۵۸۸
- ۵- هویت‌های تازه‌ی تماشاگر ۵۸۹
- الف. تغییر چارچوب و فریم ۵۸۹
- ب. تماشاگر و دو برابر شده‌هایش ۵۹۰
- ج. اجتماع ۵۹۱
- د. تماشاگر در فضای عمومی ۵۹۲
- ه. تماشاگر، ایژه‌ی غیرقابل مکان‌یابی بازنمایی ۵۹۳
- Stage Writer (صحنه‌نویس) ۵۹۴
- Surface (سطح) ۵۹۵
- Surtitles (زیرعنوان، زیرنویس) ۵۹۷
- ۱- تکنولوژی ۵۹۷
- ۲- مداخلات دراماتورژیک و صحنه‌نگارانه ۵۹۸
- ۴- واسطه‌گری و تغییر ادراکات ۵۹۹
- Syncretic Theatre (تئاتر سینکرتیک، تئاتر تلفیقی) ۵۹۹

۶۰۱ T

- Tactility (قابلیت تاکتیلی، قابلیت لمسی و بساوایی) ۶۰۱
- Taste (چشایی، سلیقه) ۶۰۳
- ۱- جامعه‌شناسی سلیقه؟ ۶۰۴
- ۲- ارزیابی سلیقه و ذائقه ۶۰۴

۳-ارزیابی زیبایی‌شناسانه‌ی اثر ۶۰۶

Techniques Of The Body (تکنیک‌های بدن) ۶۰۷

Text (متن) ۶۰۸

۱-دراماتورژی یا پسادراماتورژی؟ ۶۰۸

۲-گونه‌شناسی (تایپولوژی) متون؟ ۶۰۹

۳-متن و بیان صحنه‌ای آن ۶۱۱

Texture (بافت) ۶۱۲

۱-بافت به‌عنوان ابزار ۶۱۲

۲-لامسه، بینایی، شنوایی ۶۱۲

۳-بافت متنی و قابلیت متنی ۶۱۳

Theatre Anthropology (مردم‌شناسی تئاتر) ۶۱۴

۱-کدام گروتوفسکی؟ ۶۱۴

۲-بحران در میزانشن ۶۱۵

۳-تغییر دوره، تغییر چشم‌انداز و دیدگاه ۶۱۸

۴-تحولات و بن‌بست‌ها در انسان‌شناسی گروتوفسکی ۶۲۲

Theatre For Minorities (تئاتر برای اقلیت‌ها) ۶۲۷

Theatre For Tourists (تئاتر برای گردشگران، تئاتر توریستی) ۶۲۷

Theatre Of The Real (تئاتر واقعی) ۶۲۷

۱-ظهور تئاتر واقعی ۶۲۸

الف. به سوی تئاتر واقعی؟ ۶۲۸

ب. تئاتر و جهان اجتماعی ۶۳۰

۲-احیای تئاتر مستند ۶۳۲

الف. تحولات در تئاتر مستند ۶۳۲

ب. تئاتر مستند، فرمی برای آینده؟ ۶۳۳

Theatre Performed In Business Meeting (تئاتر اجراشده در جلسات تجاری) ۶۳۴

Theatrical Effects (تأثیرهای تئاتری) ۶۳۵

Trace (رد پا، پیگیری) ۶۳۶ -

Tradition (سنت) ۶۳۷

۲- آنچه در تلاش است جایگزین سنت شود ۶۳۸

۳- سنت خود را انتخاب کنید ۶۳۹

Trajectory (مسیر حرکت، گذرگاه) ۶۴۰

Transgression (عصیان، تخطی، تجاوز) ۶۴۲

۱- فراتر از عصیان و تخطی؟ ۶۴۳

۲- امروزه چه عصیان‌ها و تخطی‌هایی انجام می‌پذیرد؟ ۶۴۴

Transmission (انتقال، مخابره) ۶۴۶

۱- چرا چیزها را منتقل می‌کنیم؟ ۶۴۶

۲- چه کسی، چه چیزی را به چه کسی انتقال می‌دهد؟ ۶۴۷

V ۶۵۱

Visceral (احشایی) ۶۵۱

Visual Studies (مطالعات بصری) ۶۵۲

Visual Theatre (تئاتر بصری) ۶۵۲

Vocality (آواز) ۶۵۴

W ۶۵۵

Walking (پیاده‌روی) ۶۵۵

۱- تئاتر به پیاده‌روی می‌رود ۶۵۵

۲- پیاده‌روی: چگونه آن را به شیوه‌ای صحیح انجام دهیم ۶۵۷

۳- مراقب گام‌های خود باشید ۶۵۸

Word (کلمه) ۶۶۱

Work Of Art (کار و اثر هنری) ۶۶۱

۱- محدودیت‌ها و هویت ۶۶۱

۲- کامل بودن ۶۶۲

۳- قابلیت اجرایی ۶۶۲

۴- بتن‌ریزی یا خلق مجدد؟ ۶۶۳

۵- میان خالق و ساختارشکن ۶۶۳

World Theatre (تئاتر جهانی) ۶۶۴

Writing Aloud (نوشتن با صدای بلند) ۶۶۵

Z ۶۶۷

Zapping (زاپ‌کردن، محو‌کردن، نابود‌کردن) ۶۶۷

۱- در تلویزیون، به‌عنوان حالت توجه ۶۶۷

۲- جمع‌آوری گرده‌ها یا چرخ‌زدن در اطراف ۶۶۷

۳- تماشاگر - زاپ‌کننده ۶۶۸

۴- زیبایی‌شناسی زاپ‌کردن؟ ۶۶۹

کتاب‌شناسی ۶۷۱

فرهنگ لغات اجرا و تئاتر معاصر راتلج

"فرهنگ لغات اجرا و تئاتر معاصر راتلج" اولین راهنمای معتبر الفبایی نمایش و تئاتر سی سال اخیر است.

این کتاب را یکی از محققان و منتقدان تراز اول تئاتر جهان گردآوری کرده و نوشته است و ما را از اولین واژه تا آخرین واژه (از activism تا zapping) بُرده، و در طول مسیر، همه چیز را از هنر بدن (body art) تا گروه‌های اجرایی (flash mob)، از چندرسانه‌ای تا پسادراماتیک تحلیل کرده است.

چیزی که ما به‌عنوان "نمایش"، "اجرا" و "درام" می‌شناسیم، در دهه‌های اخیر، دستخوش تغییراتی جدی شده است. به‌طور مشابه، این عبارت‌ها به شیوه‌ی تازه‌ای تعریف، استفاده و نقد شده‌اند. و تمامی این‌ها مدیون مداخله‌هایی است که از "دریدا" تا "رانسیر" در آرایش و جزئیات نظریه‌ها و نظریه‌های مختلف انجام شده است. فرهنگ لغات پاتریس پاوایس نقشه‌ی مسیری ضروری برای این حوزه‌ی بسیار پیچیده و جذاب مهیا می‌کند؛ چیزی که قفسه‌ی تئاتر هیچ کتابخانه‌ای نمی‌تواند خالی از آن باشد.

پاتریس پاوایس از سال ۱۹۸۷ در دانشگاه پاریس VIII در سمت استاد مطالعات تئاتری مشغول به فعالیت بوده و حال، پروفیسور مطالعات تئاتری در دانشگاه کنت است.

مقدمه‌ی مترجم

ارزش این کتاب، نه فقط در ماهیت واژه‌نامه‌ای و دائرةالمعارف‌گونه‌ی آن، بلکه در خلق و معرفی زبان مشترکی است که همه‌ی علاقه‌مندان به تئاتر، هنرهای اجرایی و مطالعات مربوط به آن‌ها، از سراسر جهان می‌توانند با آن ارتباط برقرار کنند و از طریق این زبان مشترک، با یکدیگر تعامل داشته باشند.

شاید به جرأت بتوان گفت؛ که مهم‌ترین کارکرد این واژه‌نامه، ابهام‌زدایی از واژگان و اصطلاحات تئاتری است که تا کنون به اشتباه استفاده می‌شدند. و البته که بزرگ‌ترین اشکال در مطالعات تئاتری حال حاضر ایران، فقدان زبان تکنیکال واحد و بدتر از آن، سوء برداشت و استفاده‌ی غلط از واژگان و اصطلاحات تئاتری است که موجب بسیاری کج‌فهمی‌ها و برداشت‌های اشتباه شده است. به همین دلیل است که ضرورت ترجمه‌ی این کتاب و مراجع مشابه، در سایت‌های آکادمیک به شدت احساس می‌شود. ترجمه‌ی پژوهشی این کتاب، تجربه‌ای سخت و در عین حال بسیار آموزنده برای من بود. از این رو، از جناب آقای علی شمس و نشر محترم نیماژ سپاسگزارم که فرصت ترجمه و پژوهش روی این کتاب روشنگر را در اختیار من قرار دادند. از جناب آقای مسعود میرطاهری سپاسگزارم که اگر همکاری ایشان و "مدرسه‌ی سینما نمایش پود" نبود، ترجمه‌ی این اثر ممکن نمی‌شد.

پوپک رحیمی / پاییز ۱۴۰۰

میزانسن در دیدگاه پاتریس پاویس: "گرد هم آوردن یا در تقابل قراردادن نظام‌های دلالتی مختلف، در یک مکان و زمان معین برای مخاطب" ("از متن" ۶۸). اگر پیرنگ و طرح، نظر و دیدگاه نمایشنامه‌نویس، طراح و دراماتورژ باشد، میزانسن غالباً به‌مثابه همکاری کارگردان با تمام تیم خلاقه و در نهایت، با تماشاگران و مخاطبان اثر درک می‌شود. مفهوم میزانسن، تنها پس از ظهور مفهوم کارگردان (در زبان فرانسه: *metteur-en-scene*) به‌عنوان هنرمندی مستقل یا خالق اثر در اواخر قرن نوزدهم در اروپا ظاهر شد.

مقدمه

طبیعتِ تئاتر و شیوه‌ای که به آن نگاه می‌کنیم از دهه‌ی ۱۹۹۰، به شکل قابل‌توجهی تغییر کرده است - به همین دلیل، هیچ‌کدام از ما دیگر مطمئن نیستیم چه نامی می‌توانیم روی آن بگذاریم، کجا می‌توانیم آن را پیدا کنیم و باید چه سؤال‌هایی از آن پرسیم. آیا از تئاتر در غرب صحبت می‌کنیم یا در یونان قدیم، آیا از درام و متن آن حرف می‌زنیم یا صحنه‌پردازی و فرم‌های منسجمی که به خود می‌گیرد؟ شاید از هنرِ نمایش و اجرا صحبت می‌کنیم؟ آیا منظور ما یک نمایش فرهنگی در میان دیگر نمایش‌های فرهنگی، یک رسانه و مدیوم در میان حوزه‌های واسط و میانجی است یا هنری ترکیبی یا رخدادی در حوزه‌ای عمومی؟

بحرانِ هویت در تئاتر و هنرهای نمایشی و دراماتیک، تماشاگرانِ این هنر متنوع و چندوجهی را به وحشت انداخته است. اگر منتقدان، مجرب‌ها و اعضای متبحر و دانشمندِ فرهنگستان‌ها، در هر زمینه‌ای، نتوانند بر سرِ موضوع تحقیقات و هدف‌گرایش‌ها و تمایلاتشان به توافق برسند، علاقه‌مندان و عشاقِ تئاتر چگونه می‌توانند سمت و سوی خود را پیدا کنند؟ چگونه می‌توانند جسارت عبور از درهای تئاتر را پیدا کنند - مخصوصاً الآن که غالباً در، یا ساختمان مخصوص یا انیستیتیوی که تابلویی با نام "تئاتر" بر سردرِ آن قرار داشته باشد، وجود ندارد.

موضوع و هدف

تغییر "تئاتر" (به عنوان نامی موقت برای آنچه از آن حرف می‌زنیم) موضوع فرهنگ لغات نمایش و تئاتر معاصر است. تنها امید من این است که این کتاب، نه خیلی زود و نه خیلی دیر به بازار عرضه شده باشد. خیلی دیر از این جهت که تئاتر حال حاضر، بسیار فرّار است و قبل از اینکه بتوانیم از طبیعتش آگاهی پیدا کنیم، ناپدید می‌شود. خیلی زود از این جهت که نمی‌توانیم این تغییر شکل دادن‌های بی‌پایان را در نگاه‌ها و افکارمان پوشش دهیم، و نیاز داریم خودمان را در قرن بعدی تصور کنیم، البته اگر هنوز هم وجود تئاتر، ضروری و لازم به نظر بیاید. از آنجا که نمی‌توانستیم بیش از این صبر کنیم، تصمیم گرفتیم این بحث را مطرح کنیم و در همین آغاز کار، هشدارهای لازم را به خوانندگان بدهیم. ممکن است آمادگی من برای پیشنهاد کلمات و مفاهیمی که موضوع این تحقیق را - که به شدت ناپایدار و محوشونده بوده و به نظر می‌رسد از تمامی گفتمان‌های منطقی و همه‌ی توضیحات تعریفی، گریزان است - توضیح می‌دهند، به نظر غافل‌گیرکننده باشد. البته هنوز هم گنجی لذت‌بخشی در این میان وجود دارد که فرصتی است برای مشخص کردن وجوه زیبایی‌شناسانه‌ی دگرذیسی هنرهای نمایشی و ارانه‌ی ایده‌هایی تازه در ارتباط با تولیدات هنری جدید.

البته که نمی‌خواهم در مورد همه‌ی این مفاهیم، نظری شفاف و قطعی صادر کنم - چیزی که البته برای تعاریف دراماتورژی کلاسیک بسیار واجب و لازم است. من در این کتاب، به دنبال ارانه‌ای از وضعیت کلی هنرهای نمایشی و چند المان ناشناخته‌ی اجرایی (UPOs) هستم. من کارم را با تحقیق درباره‌ی عبارت‌ها و اصطلاحات حوزه‌ی نظری و نقد آغاز کردم که از سال ۱۹۶۰ به کرات استفاده شده یا حتی عبارت‌هایی که از آغاز هزاره‌ی جدید به کار می‌رفته‌اند. در حقیقت - اگر به دنبال پیدا کردن نقاط مرجع تاریخی دقیقی باشیم - همه چیز، بعد از فروپاشی دیوار برلین (۱۹۹۰) و انفجار برج‌های تجارت جهانی در نیویورک

(۲۰۰۱) که باعث به وجود آمدن تغییرات اساسی در فعالیت‌های تئاتری - چه در زمینه‌ی مفاهیم و اصطلاحات اقتصادی، فلسفی و حتی زیبایی‌شناسانه - شدند، آغاز شد. از دهه‌ی ۱۹۸۰، تئاتر دست‌کم سه تحول عمده را تجربه کرد. اول، میزانسن‌های سیاسی و قاطعانه‌ی متون کلاسیک به اوج رسیدند و سپس قطع شدند. دوم، ظهور تئاتر تصاویر که گردهم آمدن متنوع‌ترین شیوه‌های تمرینات صحنه‌ای بود که هدف آن، افزایش خودمختاری زیبایی‌شناسانه بود. و سومین تحول، به وجود آمدن تئاتر بینا فرهنگی بود که به همان سرعتی که به وجود آمد، از بین رفت. به موازات این تحول در تئاتر، که هنوز هم موضوعی زیبایی‌شناسانه و افسانه‌ای به شمار می‌رود، نهادینه‌شدن مطالعات نمایشی و فرهنگی در جهان پراگماتیک و عملگرایی انگلیسی - امریکایی، باعث شده که تئاتر، به‌عنوان برجسته‌ترین پدیده در حوزه‌ی فرهنگ و زبان ملت‌ها شناخته شود. در سطح بین‌المللی، رشد تشریحی نمایش‌های فرهنگی، برجسته‌ترین حقیقتی است که در آغاز هزاره‌ی جدید، در تمام قاره‌ی اروپا و مخصوصاً فرانسه، مورد اغفال جدی قرار گرفته است. تحقیقات من، به دنبال بازتاب این چرخش اجرایی و عواقب آن بر تولیدات صحنه‌ای است - البته بدون نادیده گرفتن تولیدات هنری و زیبایی‌شناسانه در سنت‌های قاره‌ای، که به‌عنوان موضوع اساسی تحقیق ما باقی می‌ماند.

موضوع تازه؟

از دیدگاه انگلیسی - امریکایی، تئاتر به نظر بیشتر به نمایشی فرهنگی و فعالیتی نمایشی تبدیل شده است: حتی اگر مردم هنوز کارهای هنری‌ای در آن انجام می‌دهند، رشته‌های پیچیده‌ی زندگی واقعی، موضوع تحقیقی است که در تئاتر، انجام شده است، که بسیار انسان‌شناسانه‌تر از طبیعت زیبایی‌شناسانه‌ی آن است. و در عوض، اگر از زاویه‌ی دیدی عملکردی، به‌عنوان چیزی که پشت شیوه‌ی خاصی برای انجام چیزی دیگر و پیدا کردن مکانی در فضای اجتماعی، یا به "استفاده" از

تئاتر برای اهداف آموزشی یا سیاسی (همان طور که "تئاتر کاربردی" انجام می‌دهد) به تئاتر نگاه کنیم، متوجه خواهیم شد که این چشم‌انداز "تئاتری"، از دهه‌ی ۱۹۹۰ به شدت تغییر کرده است.

اگر با چنین توسعه‌ای موافق نبوده و نتوانیم آن را درک کنیم، تماماً به دلیل زیاده‌روی در تجربه‌های اجرایی خواهد بود، و البته که نمی‌توانیم ارزش و تأثیر این اجراها را بر تئاتر زیبایی‌شناسانه و افسانه‌ای قاره‌ی قدیم نادیده بگیریم. تئاتر همیشه به‌عنوان ذره‌بینی برای تحول جوامع و هنرها عمل کرده و خدماتش را برای جامعه‌شناسی بازیگران اجتماعی، برای روان‌کاوی و نشانه‌شناسی پیشنهاد کرده و کاربرانش را برای تولید نمایش‌هایی از هر نوع هدایت می‌کند. مواجهه‌ی تازه میان میزانشن و نمایش، میان زیبایی‌شناسی و انسان‌شناسی، هنر و جامعه، باعث تولد کارهای هنری و ایده‌های تازه‌ای شده است که قبل‌تر چیزی دربارهِ آن نشنیده بودیم. فرهنگ لغات پیش رو هم ذی‌حق و درست خواهد بود اگر بتواند در خوانندگانش احساسی از این تغییرات قدرتمند ساختاری ایجاد کند، اگر بتواند ذره‌ای در بازسازی تئاتر سهیم شده و مبنایی تازه برای نظریه‌های زیبایی‌شناسانه و سیاسی عصر ما ایجاد کند.

موضوع تحقیق و پرس‌وجو

درحالی‌که مشاهده‌ی تغییرات جدی جهان در میان سال‌های ۱۹۸۰ و ۲۰۱۶ نسبتاً آسان است، هنوز باید بتوانیم تأثیر همه‌ی این تغییرات را روی هنر و نظریه، تشخیص دهیم. در این کتاب که تلاشی است برای شرح و توضیح اصطلاحات و عبارات، ما شاهد کشمکش میان فلسفه‌های اقلیمی - که الهام‌بخش نظریه‌های پسادراماتیک و ساختارشکنانه هستند - و نظریه‌های عملی نمایش و دگردیسی زبانی، بر سر تأثیرگذاری بیشتر هستیم. آرزوی من این است که دورنمایی برای فرانسه (و تمام قاره) ایجاد کنم که بتواند با سایر مطالعات سنت‌های نمایشی،

مخصوصاً نوع انگلیسی، امریکای شمالی و استرالیایی آن آشنا شوند - و البته بر عکس آن. این دو جهان، با استفاده از تولیدات هنری و شیوه‌های نظری که برای تحلیل کارهای هنری از آن‌ها استفاده می‌کنند، به دنبال نادیده‌گرفتن و کنارزدن یکدیگر هستند. به‌طور هم‌زمان، فرایند جهانی‌شدن، تولیدات تئاتری را به یکدیگر نزدیک‌تر کرده، همان‌طور که راه‌های مختلفی را که تماشاگران درباره‌ی میزانشن و اجرا بحث می‌کنند نیز به یکدیگر نزدیک‌تر کرده است. زبان‌های انتقادی در هم آمیخته؛ مفاهیم مبهم و شیوه‌ها با هم تلفیق شده‌اند. به همین دلیل است که یکی دیگر از آرزوهای من شکستن نگاه اروپامحور و دیدن شیوه‌ی کار و نگاه جدید به هنرهای نمایشی و نظریه‌های همسایگانمان است - آن‌هایی که به ما نزدیک هستند - و حتی آن‌هایی که در چین، ژاپن، افریقا و امریکای لاتین فعال هستند.

جالب است که در نقطه‌ی مقابل، کار من شامل قراردادن مفاهیم در قالب زبان و تمرینات تئاتری - که به‌ویژه مبهم یا متناقض بوده‌اند - و منظم کردن آن‌ها بر اساس استفاده‌های متنوع و بازنگری در مداخلات و تبادل‌های آن‌ها بوده است. در مقایسه با فرهنگ لغات تئاتر من (۱۹۸۰، ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۶)، هیچ نکته‌ی کلاسیکی درباره‌ی عبارت‌ها و مفاهیم موجود در این کار تازه وجود ندارد؛ حقیقت این است که تمام موضوعات مورد بحث در این کتاب، همچنان برای مباحثات و مطالعات بیشتر آماده هستند؛ لزوم استفاده از آن‌ها نسبتاً دلخواه است، اما همچنان عبارات بسیار خوبی برای مناظره هستند. آنچه حقیقتاً مشتاق انجام دادن آن هستم، مهیا کردن سرنخ‌هایی برای خوانندگان از طریق ارائه‌ی این تعاریف است، سرنخ‌هایی بر اساس مدخل‌های موجود در لغت‌نامه که می‌توانند مورد بحث قرار گرفته و خوانندگان نیز می‌توانند آن‌ها را تعقیب کنند. امیدوارم کار من، مطابق تعریف مشهور اسپینوزا، "ماهیت و طبیعت چیزها" را بیش از تعیین "معنای دقیق کلمات" توضیح دهد. امیدوارم توانسته باشم ایده‌ها، دریافت‌ها، انتظارات و دیدگاه‌های مختلف تماشاگران را با هم مقایسه کرده و در تقابل قرار دهم. بنابراین؛

شما اینجا، هیچ تعریف نرمالی پیدا نخواهید کرد (جز برای چند عبارت تکنیکی)، هیچ نظریه یا شیوه‌ای برتر از باقی نظریه‌ها یا شیوه‌ها در نظر گرفته نشده و هیچ تصویری از پیکره‌ی تئاتری که با مرمرهای باستانی ساخته شده باشد، در این کتاب وجود ندارد. همچنین می‌خواهم از نسبت، شک‌گرایی و کلبی‌گرایی خودداری کنم، هرچند که بسیار لذت‌بخش هستند. به‌رغم پیچیدگی و ماهیت جهانی این پدیده، همچنان به احتمال وجود توضیحات نظری و نظم و دیسپلینی برای اندیشه باور دارم.

اغلب می‌شنویم که امروزه، تئاتر و هنر، نظریه را کنار گذاشته‌اند که به نظرشان کاری بیهوده و موشکافی‌ای فضل‌فروشانه است که جهان دیگر نمی‌تواند بیش از این توضیح داده شود، چه رسد به اینکه بخواهد تغییر کند. پست‌مدرن و پسادراماتیک نیز از این نظریه حمایت کرده‌اند. بازدیدکننده‌هایی که به موزه‌ها و تئاترها سر می‌زنند، معلم‌ها، دانش‌آموزان و منتقدان، همگی مفتون نهیلیسم شده و دیری نیست که هر انعکاسی از نظریه، هر متد و شیوه‌ای برای تحلیل یا تعلیم را پس بزنند. اگرچه، اگر کاری را که توسط محققان جوان در جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، اقتصاد و زیبایی‌شناسی انجام شده است مطالعه و آزمایش کنیم، قطعاً مفتون برجستگی و کیفیت تحقیقاتشان شده و به این نتیجه می‌رسیم که نتایج تحقیقات آن‌ها باید به کار گرفته شده و با مطالعات تئاتری و فرهنگ نمایش‌های صحنه‌ای ما تطبیق داده شوند. شکی نیست که مطالعات آن‌ها منجر به تغییری اساسی در جامعه، مدیریت فرهنگی و هنرها خواهد شد. اما ایده‌ی ما درباره‌ی تئاتر معاصر و سیاست‌های فرهنگی، هنوز از این تحقیقات فوق‌العاده استفاده‌ی چندانی نبرده است.

این حق مردم است که از میان تولیدات هنری بیش از حد، انتخاب کنند تا بتوانند از طریق این آشوب اصطلاحی و معرفت‌شناسانه، راه خود را پیدا کنند. خواننده‌ها، تماشاگران و بازدیدکنندگان مکان‌هایی که هنر در آن‌ها یافت می‌شود، چگونه

می‌توانند در جهت‌گیری خود گم نشوند؟ چگونه باید واکنش نشان دهند؟ در صورت امکان آرام و با لذت. عدم دقت و ماهیت متناقض اصطلاحات، در حقیقت دعوت‌نامه‌ای برای انجام کار ما - اول و در درجه‌ی نخست - و راهنمایی برای هدایت ما در طول این هزارتو است. این همان وظیفه‌ای است که کار کنونی ما به دنبال تسهیل آن است: به هیچ‌کس کمک نمی‌کند از این هزارتو بیرون بیاید (بهشت ممنوع است!)، بلکه به او کمک می‌کند از این هزارتو با ترتیب الفبایی‌اش استفاده کند تا از مشکلی، به مشکل دیگر پرش کرده، از یک مرحله‌ی سخت، گذر کرده و به مرحله‌ی بعدی رسیده و از اشراقی به اشراق و روشنگری دیگری برود. چنین تعلیم و تربیتی، زمانی که متقابلاً موافق باشد، لذت صمیمانه‌ای در مخاطب خود ایجاد می‌کند - این همان چیزی است که این فرهنگ واژگان باید برای ما مهیا کند، حتی اگر هنوز چیزهایی وجود داشته باشند که باید شخصاً، با کمک راهنمای لغت‌نامه، به دنبال آن‌ها برویم، راهنمای خودیاری که هنوز چیزی در آن وجود دارد که باید شخصاً به آن رسیدگی شود، چیزی که با درجه‌ای از آموزش مفهومی و احساسی همراه است: راهنما، بدون هیچ دستکاری و دخالتی، ما را به سمت دیگران هدایت کرده، راهی که مشکلات از طریق آن با هم هم‌پوشانی پیدا کرده‌اند و راه‌حل‌های موجود در اقدامات مشترک را به ما نشان می‌دهند.

انتخاب اصطلاحات

اصطلاحاتی که من انتخاب کرده‌ام (که اگر هم معنی‌ها را هم به حساب بیاوریم، چیزی در حدود ۲۲۰۷۰۰ اصطلاح هستند) پدیده‌ی گفتمان انتقادی معاصر را تشکیل می‌دهند، اما انتخاب از میان آن‌ها، چه گسترده باشند و چه کاهش پیدا کنند، بر اساس راه‌های متنوعی است که از طریق آن‌ها، به مباحثات امروزه‌ی تساتر راه پیدا کرده‌اند. این اصطلاحات، اصطلاحاتی هستند که منتقدان حرفه‌ای از آن‌ها استفاده کرده و همچنین زبان فعلی تماشاگران و بازدیدکنندگان امروزی را نیز

تشکیل می‌دهند. به‌جای تکرار اصطلاحات دراماتورژی کلاسیک و مدرن که هم اکنون در فرهنگ لغاتِ تئاترِ من به آن‌ها اشاره شده است، جز چند استثنا، ترجیح می‌دهم بر مفاهیمی تمرکز کنم که با تولیدات تئاتر امروز، گاهی اوقات حتی به شیوه‌ای استعاره‌ای یا با کمک اصطلاحات تئاتری دیگر، ارتباط نزدیکی دارند. گفتمان‌های انتقادی و نظریه، در جست‌وجوی اصطلاحاتِ مخصوص به خود هستند: آن‌ها اصطلاحاتِ خود را از هنر و فلسفه‌ی معاصر وام می‌گیرند: امروزه هنرمند - فیلسوف، به فیگور بسیار محبوبی تبدیل شده است، چه در موضوعات مورد بحث و چه در سبکی که چنین موضوعاتی، مورد بحث و گفت‌وگو قرار می‌گیرند. واژه‌نامه‌ی این حوزه، به‌شدت از رسانه، انسان‌شناسی، زیبایی‌شناسی و فلسفه‌ی هنر استفاده می‌کند. اما این فرهنگ لغات تحلیل انتقادی هنرهای نمایشی و نمایش‌های فرهنگی، هنوز تثبیت نشده است. به همین دلیل اولین وظیفه‌ی من ساخت یا ترکیب مجدد زبانِ انتقادی بر اساس دانش کارهای هنری است. به دلیل کمبود زمان و فضا، نمی‌توانستم تاریخچه‌ی این فرم‌ها را ارائه کرده یا اصل و مبدأ آن‌ها را ردیابی کنم. ابزارهایی که در اینجا انتخاب شده‌اند، تنها در صورتی معنی‌دار هستند که به ما اجازه دهند دریافت بهتری از آثار هنری دوران خود داشته و آن‌ها را ارزیابی کنیم - البته که "آثار هنری" در اینجا، به معنای مفهوم وسیع آن مورد استفاده قرار گرفته است: نه فقط متون و تولیدات هنری، بلکه تمام نمایش‌ها، از هر نوع و دسته‌ای.